

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

О ТЕМПЕРАМЕНТИМА.

(Свршетак.)

III. О меланколичком темпераменту.

Видљиви, обични знаци меланколика су: миран, спуштен, често и задубљен поглед. Црте на лицу му слабо се крећу. У старијим годинама направе се по лицу му дубоке бразде, које су доказ затајаних афеката и страсти. У меланколика је ход, држање и кретање мирно, одело држи чисто и у реду. Воли да вазда ради, само га не ваља натеривати да брзо ради, јер се онда лако умори. Меланколик је кадар доћи у трајно узбуђење и осећа силно; али осећаји му доцније изађу на видик него што се покрену. Каткад му осећаји и не угледају бела дана, него у унутрашњости, у срцу остану, и ту у толико дуже трају. Он воли мирно занимање, мистичност, тајанственост. Ако се у младости изображавао, то се радо бави апстрактним, одлучним наукама: математиком, филозофијом, вишим државним наукама. Он је једностран, што уврти себи у главу, то му не можеш из ње избити. Радо се удубљује у предмете, размишља, заноси се, клоњи се људи, а може да падне и у лудило. Али машта подетиче у њему ватру и одушевљење, па када коју велику идеју обгрли, то је се држи чврсто. Осећаји и афекти нису му никад бурни, али у толико дубљи, трајашнији и троше га. Меланколик ужива више уображењем него ли чулима. Тешко је навести га да зада реч своју, а то за то, јер не може мировати док је год не испуни. Намере и жеље меланколика увек су у срцу му скривене. Он их полако, крадимиче извршује, јер воли тајанственост, и увек има више жеља него ли захтева. Воли штедљивост, не троши у лудо и наклоњен је тврдоћи. Неповерљив је, неодлучан је у избору околине, и ма да има срца за пријатељство, то је ипак због замишљености своје слабо дружеван, ћутљив је

и неповерљив. Никада није подједнаког расположења, често је ћудљив, сувише осетљив, упада у будалаштине, а кадгод му је и живот досадан, те му учини краја.

Ретко има оштро памћење, због чега у зрелијим годинама брижљиво бележи све догађаје у књижицу, коју увек пажљиво затвара. Нико се не зна толико претварати као меланколик, само ако му је стало до тога, да своју намеру изведе. У њему има и најледеније пакости. Страсти у опште владају њиме; нису бурне, али га у толико више муче и кидају. Овај темперамент нагиње дакле највише лудилу и самоубиству, али ретко чини другоме насиља.

Боље стране меланколика су: трпљивост и дурашност у невољи и раду. Он не мари за телесно уживање и за раскошност. Он полагаоно посматра све, па и себе самог. С тога је често ориџиналан, особењак. „Хамлет“ је прави правцици меланколик.

Да рекнемо још коју о меланколичним женскама.

Меланколична женска одева се просто, не мари за боје, што дрече; али воли јако чистоћу, ред и штедњу. Ход јој је тих, поглед штовања вредан. Тиха је богомољка, и радо чита озбиљније књиге. Ћутљивост јој смета, те не може блистати у круговима, али она мотри на свашта, скривајући у себи све, што је видела. Воли пријатељство, ради полако, не правећи ларме. Она љуби прекомерно, не износећи љубав своју на видик; у љубомори није напрасита, већ је трпљиво сноси, не тужећи се и не проливајући суза, докле је болови не саломе. Она се никад не свети, прашта увреде, ретко их заборавајући. Слика и прилика меланколичне женске је кнегиња у Ифландовој „Елизи Валберговој.“

IV. О флегматичном темпераменту.

Овај темперамент другачије излази на видик у раденом, оскудном, а другачије у вишем, богатјем стадежу. Првобитна сунитина његова остаје увек једна иста, те ћемо га с тога овде поближе посматрати.

Флегматик има обично тамно око, телом слабо креће, а прте на лицу му сталне су. Нехатан је у оделу, не мари за радњу, држећи се тврдоглаво старих навика и обичаја. Ипак радије обавља тешке, механичке радове, него ли лавине, за које се иште слободнији, окретнији дух. Флегматик не мари за уметност, јер ту треба већа душевна полета и естетичка чуства, а тога флегматик нема; он има нешто воље за свиргу и за просту обичну шалу.

Не мари за жалост и страхоту, али има осећања за јаде других људи, ма да то осећање тиња као пламичак, који хоће да се угаси. Флегматик је без страсти; он се не уме лако разљути; али кад се разљути, онда је у толико страшнији, ма да то траје за мало и одмах се умори. Сваки је флегматик нешто страшљив. Ова страшљивост може да пређе у највећи страх, тако, да изазове општи смех.

Флегматичан темперамент има и своју добру страну. Ако се флегматик у младости изобразио, то је кадар флегмом својом уклонити се замкама лукавих људи, а његова стрљивост угаси ватру колерикову. Он отворено, у очи гледа, разуман је, досетка му је доброћудна, дира и смеј изазива. Сви велики комичари, шаловичине, беху флегматици.

Флегматик не зна за непријатељство. Он је једноставан, искрен, поштен, доброћудан, те га ништа не вреба. Он увредиоца сам правда, јер је поверљив и никада на зло не слуги. Флегматици постају мудраци, који остављају у друштву стадан спомен.

Флегматичне женске немарне су у оделу; оне су доброћудне, пуне верности и поштења. Пошто су страшљиве, то воле шаливе неголи жалосне игре, плашећи се сваке опасности и из-

бегавајући сваки страх. Истина да воле уживање, али се ипак ретко залубе; ако су лепе, владају стрљивошћу над својим мужем, над кућеним пријатељима и чељади. У љубомори просипају безбројне сузе, али се измире брзо и радо с оним, који их је омануо, јер оне не могу дуго живети у непријатељству, по што су благе, добре и мекана срца. Поглед им је таван, ход спор; спавају радо и дуго, и само се онда брину за себе и за своју кућу, кад их на то гонип.

Исланд је лепо нацртао флегматичну женску, а то је капетаница у шаливој игри „Странцу“.

Нацртаници у кратко четири темперамента, разложили смо тиме у једно оно, што је темељ глумачкој уметности, јер по што сваки човек има свој темперамент, то треба само овај проучити, па се онда по њему може цео карактер људски брзо упознати.

Код женске се лакше темпераменти изгледе и сакрију, јер нежна, мека, стилљива и притворна девојка тежи да се допадне; дечко пак, који је јачи од девојке, хоће да влада; он не прикрива свој темперамент, али му се радије покорав, него ли женска.

Како темперамент у женских на видик излази, показано је горе. Нека се глумци и глумице огледају у томе огледалу, нека се испитају каквога су темперамента, па ће онда боље моћи упознати друге особе и драмске карактере.

Када глумац или глумица себе испитају, када се увере, каквога су темперамента, тада ће знати, каквих улога треба да се давају, коју глумачку струку да за се изберу. Ту важи овај закон: Сангвиник има све клине у себи за фину комикју. Он може бити врло добар и у дирљивим, трагичним комадима. Колерик има позива за узвишене патетичке (страсне), особито за зле карактере. Флегматик није никад способан за представљање трагичких карактера. За њега је ниска комика. Меланхолик се истина зна претварати, и то би га способним чинило за глумца, али иначе није за брзо енергично приказивање, а то је глумцу одвећ нужно.

По немачком.

С.

Д И Ш Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Катарина Хаурдова) или „Круна и губилиште“, хисторијска драма, приказана је на нашој позорници 8. де-

цембра први пут. Комад је овај из новије француске драматске школе. Та новија драматска школа бира и обрађује предмете на особити начин. Готово у свакој од тих драма

износи се браќоломство, па било то у садашњости, прошлости или будућности. Пртање карактера је јако заопштиљено. Не пази се много ни на песничство, само ако се може постићи што већи ефекат. Не пита се ту много, да ли радња може бити и вероватна. У дијалогу су писци из те школе велики мајстори: све иде згодно једно за другим па те чисто пренерази. И у склапању својих драма велики су вештаци: познају добро позорницу, па тако умеју да јако забаве гледаоце до последњег тренутка и да им тако рећи не дају ни дањути. У кратко, стварају дела, која нас јако занимају, али која нас ретко кад задовоље потпуно. Од такве је врсте и комад „Катарина Хауардова“, са свима сада споменутим врлинама и манана богато украшен. Веома је мало њих било у публици, који нису вратили комад прозничавом пажњом, али је тако исто мало њих било који су оставили позориште задовољени. Писац овога дела истина да се држао повеснице износићи Хенрика VIII и Катарину Хауардову, али Етелвуд му је тако ужасно грозан, да не можемо никако замислити, да би могло и таквих карактера на свету бити. Иначе бисмо морали очајавати о напретку човечијег рода у племенитијем смислу. Све то, што до сад рекосмо, биће нам јасније, ако приповедемо шта се догађа у том комаду. Хенрик VIII, краљ енглески, који је готово све своје жене, кад су му већ постале несносне, дао немилостиво погубити, износи нам се баш у тренутку, када је и ошет бацно свој поглед на нову жртву. Тек што је пала са рамена глава жене му Ане Буленове, а већ се био загледао у лењу Катарину Хауардову, која му је пустим срцем овладава. Он издаје налог херцегу Етелвуду, да Катарину доведе у двор, да би јој могао пружити своју краљевску руку. Али и сам Етелвуд љуби страсно Катарину, којом се и венчао у потаји. Знајући да краљ никад не попусти кад год хоће да задовољи своје страсне жеље, умоди познатог му алхемиста, да зготови напиток, који за неко време може да умртви живот човечији. Тај напиток даје Катарини, која је сада за цео свет мртва, осим за Етелвуда, који у гробници поред мртвачког ковчега у страху чека да се Катарина из сна пробуди. У том тренутку долази краљ у гробницу, да види још једанпут мртву ону, коју је за живота волео. Етелвуд ножем у руци стоји уз краља, готов да га прободне, ако би се Катарина за време присуства краљева пробудила. Краљ међу тим оде и при поласку своје натакне на прет катаринин претен, којој јој беше живој наменио. Док Етелвуд испраћа краља, пробуди се Катарина и спопада је стравом кад види где је. Етелвуд је, на своју и њену несрећу, обавести о свему, али чим сазна Катарина за љубав краљеву према њој, и чим онази прстен на руци, пробуди се у њој таштина и убија нежан цветак љубави. Али за то ипак оде с Етелвудом горе у дворец, где им срећа само кратко време траје. Судбина се појављује у особи самога краља, који се справља у Шкотску у бој, а за заменика свога хоће да остави Етелвуда. Он му још нуди и руку сестре своје Маргарите, која у потаји љуби Етелвуда, али овај живи само за Катарину, па не ће да зна ни о круни, до које би могао доћи с Маргаритом. Краљ га оставља разљућен, а јадном Етелвуду не остаје друго, него да оним истим

напитком и себе за неко време умртви. Пре напитка предаје Катарини кључ од гробнице да би могла уз њега бити када се пробуди, и заште од ње прстен краљев, као да слуги какав је преврат учинио у срцу катаринином тај прстен. Катарина му испуни вољу, али тек што је Етелвуда спопао мртви санак, а она му већ и прстен скида с руке. Етелвудова привидна смрт потресе краља, а доводи до очајања сестру краљеву Маргариту, која потајно узме са краљевог стола кључ од гробнице да би још једном видела Етелвуда, кога је тако јако љубила. Катарина јури сада већ у своју пропаст. Њу нађу у двору етелвудовом и доведу је пред краља. Чим онази краљ Катарину, која га обмањује гатком о своме избављењу од смрти, одмах замламти љубављу према њој и одмах јој нуди и руку и круну. То је тако заслени, да заборави на Етелвуда у гробници, шта више и од Етелвуда поверени јој кључ баца у Темзу, не знајући, да има још један кључ сада већ у рукама маргаритиним. Ал' краткога је века катаринина срећа! Етелвуд се опрости гробнице помоћу маргаритином и долази потајним уласком у двор, и у собу уплашене краљице Катарине, претећи, да ће јој се страшно осветити. Узалуд га моли Катарина на коленима за опроштај. Етелвуд, истина, одлази, али да се ошет врати, и то баш у оном тренутку када Катарина чека на повратак краљев. У страху да је краљ не затече с Етелвудом, забравља врата и преклиње га да је остави. Он то учини до што се најпре уверио, да је краљ, који се међу тим вратио, чуо да је неко с Катарином у затвореној соби. При одласку остави још и своју капу. У томе краљ да проломити врата, улази у собу, нађе капу и жели дознати име свога сунарника. Катарина не ће ништа да призна, а краљ је предаје суду, који је осуди на смрт. У тамници подмити целата прстеном од краља добивеним да побегне, надајући се, да ће се извршење казни одгодити, по што нема другога целата у Лондону, а она ће међу тим измолити милост у краља. Али баш у последњем тренутку долази нов целат под обликом — Етелвуд, који не ће да опрости жртви своје нечовечне освете. На губилишту пада глава катаринина од руке грознога Етелвуда, који одмах скине образину и као сукривац предаје се сам суду, да прими исту каштигу као и Катарина. У то се спусти завеса и нас гроза хвата и ужас од тога нечовечног дела етелвудовог.

Представа овога комада и цео *mise en scene* задовољили су нас изнад сваке мере. Ј. Сајевићка (Катарина) имала је момената, у којима је заносила својим силовитим приказом, а игра јој у опште беше веома добра. Недељковић (Етелвуд) надмашно је овом приликом самога себе. У почетку, истина, да је био мало патетичан, али је после погодио прави пут, па је, особито демонску страну своје улоге, извео као што треба. Сајевић (Хенрик VIII) играо је у опште добро, а нарочито се истакао у сцени где га мори љубомора. И маска му беше историјски верна, и ако није била његовој особи са свим прикладна. У опште ми радије гледамо тог вредног глумца у улогама које се не играју у костиму. И сви други представљачи мањих улога били су са свим на своје месту.

У позоришту је било нуно света, који је тако рећи неданимице пратио тај комад пуни позоришног ефекта, и више је пута повлађивао пригизивачима главних улога.

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

11. ПРЕСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТИ.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 13. ДЕЦЕМБРА 1874.

У КОРИСТ ВАРОШКЕ БОЛНИЦЕ

ЖЕНЕ У УСТАВНОМ ЖИВОТУ.

Шалџива игра у 3 чина, од Коломана Тота, превео Јустин Милан Шимић.

О С О Б Е:

Валента Банфалви, газда на селу

Христина, његова жена

Илка, њихова кћи

Виљем Берчеји

Челеји, газда на селу

Истирка, његова жена

Фаника Питварошница

Барбоч, крчмар

Певац

Јован, банфалвијев слуга

Селеји

Барон Слангамени

Ружић

Д. Ружићка

Л. Хаџићева

Лукић

Вујић

Ј. Поповићева

М. Недељковићка

Добриновић

Бунић

Вожовић

Марковић

Сајевић

Народ и гости. — Збива се први чин у Банриту, а други и трећи у Пешти, у садашње време.

Један део чистог прихода иде у корист овдашње варошке болнице.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.